

ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Κ. ΠΑΝΑΓΟΥ

Δικηγόρου

1. Εισαγωγικό σημείωμα

Η ταχυτάτη ανάπτυξη των εμπορικών συναλλαγών μέσω διαδικτύου ή άλλως του ηλεκτρονικού εμπορίου και στην Ελλάδα αφ' ενός και η υποχρέωση του κράτους να εναρμονίσει την νομοθεσία του με την ευρωπαϊκή αφ' ετέρου, οδήγησαν τα συναρμόδια υπουργεία στην κατάρτιση Προεδρικού Διατάγματος¹, με το οποίο ρυθμίζονται ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου στην εσωτερική αγορά.

Είχε προηγηθεί η Οδηγία ορόσημο 2000/31 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το αντίστοιχο θέμα², από 17.7.2000, που σαν Οδηγία πλαίσιο, ή καλλίτερα σαν Οδηγία αρχών, έχει θέσει τα κυριότερα ζητήματα για την εναρμόνιση των εσωτερικών νομοθεσιών των κρατών μελών της ΕΕ. Τόσο η Οδηγία όσο και το Προεδρικό Διάταγμα, αντιμετωπίζουν τις υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας με πνεύμα που ανταποκρίνεται στον ευρωπαϊκό νομικό πολιτισμό και προσπαθούν να ακολουθούν κατά περίπτωση την μέση λύση, συνεκτιμώντας την διεθνή εμπειρία και πρακτική επί του θέματος.

2. Πεδίο εφαρμογής της νομοθεσίας

Το Προεδρικό Διάταγμα εφαρμόζεται κύρια στις συμβάσεις που καταρτίζονται με ηλεκτρονικά μέσα, την διακίνηση πληροφοριών μέσω διαδικτύου, την διαδικασία λή-

ψεως παραγγελίας των υπηρεσιών και την αποθήκευση δεδομένων σε ηλεκτρονική μνήμη. Στο άρθρο 20 του π.δ. αναφέρονται οι εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής. Έτσι, το π.δ. δεν εφαρμόζεται (α) στον φορολογικό τομέα, (β) σε θέματα που είναι σχετικά με τις υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας που καλύπτονται ήδη από την νομοθεσία για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (ν. 2472/1997) και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, καθώς και από την νομοθεσία περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα³, (γ) σε θέματα αφορώντα σε συμφωνίες ή πρακτικές διεπόμενες από την νομοθεσία περί καρτέλ, (δ) στις δραστηριότητες συμβολαιογράφων ή αντιστοιχών επαγγελματιών, εφόσον συνεπάγονται άμεση και ειδική σύνδεση με την άσκηση δημόσιας εξουσίας, (ε) στην εκπροσώπηση πελάτη και υπεράσπιση των συμφερόντων του ενώπιον δικαστηρίων και (στ) στην συμμετοχή σε τυχερά παιχνίδια στα οποία ο παίκτης στοιχηματίζει νομισματική αξία, συμπεριλαμβανομένων των λαχείων και των στοιχημάτων.

3. Παράλληλη εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας

Τόσο η Οδηγία όσο και κατ' επέκταση το π.δ. δεν τροποποιούν την μέχρι σήμερα ισχύουσα νομοθεσία που αφορά στην Κοινωνία της Πληροφορίας και άλλα συναφή ζητήματα, αλλά την συμπληρώνουν. Έτσι, στην §3 του άρθρου 20 του π.δ. ορίζεται ότι

1. Π.δ. 131/16-5-2003 (ΦΕΚ 116 Α')

2. Γνωστή και σαν Οδηγία για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο.

3. Ν. 2774/1999 (ΦΕΚ Α' 287).

ε το π.δ. 5.98 «περί προστασίας», που ε-22, (ια) Ο- «για την πικιών και λών σε θέ- ών προϊό- την ΥΑ και ν. 2000/ ς της 25.5. και των εγ- ν», που ε- 2.

κεφάλαια. ι στις γενι- διορίζονται ορισμοί εί- ; Πληροφο- όν», «εγκα- πηρεσιών», αναλωτής», θετικώς κα- ντονισμένος ο των χρη- κός νομο- ιν αντιστοι- νοποιώντας προβληματι- ; Κοινωνίας εται «κοινή όμως, ότι ; υπηρεσίας ας, το π.δ. ηρεσία που λής, με ηλε- και κατόπιν έκτη υπηρε-), για το εί- ας της Πλη- πέμπει στην

§2 του άρθρου 1 της Οδηγίας 98/34/ΕΚ, ό- πως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 98/48/ ΕΚ⁵. Σε γενικές γραμμές οι υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας είναι αυτές της πληροφορικής, της τηλεματικής και των τη- λεπικοινωνιών. Η παράθεση του ανωτέρω ορισμού μας επιτρέπει να προσδιορίσουμε τα στοιχεία που συνιστούν την υπηρεσία αυτή. Έτσι, σαν υπηρεσία της Κοινωνίας της Πληροφορίας θεωρείται (α) η υπηρεσία που συνήθως παρέχεται με αμοιβή, που για τον λόγο αυτό προσδιορίζεται προφανώς από τα συναλλακτικά ήθη. Είναι, όμως, δυνατόν να παρέχεται μια υπηρεσία της Κοινωνίας της Πληροφορίας χωρίς αμοιβή, όπως π.χ. η πα- ροχή πληροφορίας, (β) η υπηρεσία αυτή πρέπει να παρέχεται μέσω ηλεκτρονικών μέσων, (γ) πρέπει να παρέχεται από από- σταση και (δ) η υπηρεσία να παρέχεται στον αποδέκτη κατόπιν ατομικού αιτήματος του τελευταίου. Αυτό το στοιχείο, της ατομικής αίτησης, είναι ιδιαίτερα σημαντικό γιατί η απουσία του δεν χαρακτηρίζει μια υπηρεσία σαν τέτοια της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Από την διατύπωση του ορισμού αλλά και από την φύση του θέματος προκύπτει ότι τα ανωτέρω στοιχεία πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά, άλλως η νομοθεσία δεν τυγχάνει εφαρμογής.

Το δεύτερο κεφάλαιο⁶ αναφέρεται στις αρχές ασκήσεως μιας δραστηριότητας υπη- ρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας, τις παρεχόμενες πληροφορίες, τις εμπορικές ε- πικοινωνίες, τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα, τις ηλεκτρονικές συμβάσεις, τις παρεχόμενες πληροφορίες, την παραγγε- λία και την ευθύνη των μεσαζόντων.

Το τρίτο κεφάλαιο⁷ αναφέρεται στην ε- φαρμογή της νομοθεσίας και περιλαμβάνει προβλέψεις για κατάρτιση Κωδίκων Δεο-

5. «Για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληρο- φόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών», κατά την έννοια της §2 του άρθρου 2 του π.δ. 39/2001 (ΦΕΚ Α' 28).

6. Άρθρα 3-14 του π.δ. 131/2003.

7. Άρθρα 15-21 του π.δ. 131/2003.

ντολογίας, εξώδικο διακανονισμό διαφορών, μέσα έννομης προστασίας, κυρώσεις και πε- δίο εφαρμογής, για το οποίο έγινε ήδη λόγος στην ανωτέρω §2.

5. Οι αρχές που διέπουν τις συναλλαγές ηλεκτρονικού εμπορίου

Η εθνική νομοθεσία εισάγει, κατά το πρότυπο της Οδηγίας, τριών κατηγοριών αρχές. Τις Γενικές, τις Ειδικές και τις Συγ- γενείς.

Οι Γενικές Αρχές είναι (α) η αρχή της ε- λεύθερης ανάληψης και άσκησης δραστη- ριότητας υπηρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας, δηλαδή η άσκηση χωρίς να απαιτείται έγκριση οιασδήποτε αρχής, εκτός αν προβλέπεται κάτι σχετικό σε άλλη νομο- θεσία, όπως π.χ. στον τομέα των τηλεπκοι- νωνιών (άρθρο 3)⁸, (β) η αρχή της διαφά- νειας των συναλλαγών που πραγματοποιού- νται στο διαδίκτυο, που προκύπτει από το σύνολο των τεθειμένων κανόνων, (γ) η αρχή της προστασίας των προσωπικών δεδομένων (άρθρο 20, §1, β), που άλλωστε διέπει κυ- ριαρχικά το σύνολο της νομοθεσίας της Κοινωνίας της Πληροφορίας, (δ) η αρχή του ατομικού αιτήματος (άρθρο 1, α), στοιχείο, που όπως αναφέρθηκε, περιέχεται στον ορι- σμό της υπηρεσίας της Κοινωνίας της Πλη- ροφορίας σαν *conditio sine qua non* για την υπαγωγή και εφαρμογή της νομοθεσίας⁹, (ε) η αρχή της προστασίας του καταναλωτή (άρθρο 20, §3), θεωρουμένου σαν του πιο αδύναμου συμβαλλομένου μέρους, κατά την διάρκεια της συναλλαγής μέσω διαδικτύου, (στ) η αρχή του περιορισμού των συμβατι-

8. Συναφής είναι η ρύθμιση της §2 του άρθρου 2 του π.δ. 131/2003, σύμφωνα με την οποία δεν επι- τρέπεται να περιορίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας που προέρχονται από άλλο κράτος μέλος, για λό- γους που αφορούν τον συντονισμένο φορέα (νομικό σύστημα του κράτους μέλους).

9. Το π.δ. χρησιμοποιεί τον όρο «προσωπική ε- πιλογή», που μάλλον δεν ανταποκρίνεται στο νομι- κό περιεχόμενο της έννοιας.

κών υποχρεώσεων εκ μέρους των επιχειρήσεων (άρθρο 6) και (ζ) η αρχή της διεθνούς ποίησης του εμπορίου, που εκτός του γεγονότος ότι αποτελεί πραγματική κατάσταση σ' ολόκληρο τον κόσμο, αναγνωρίζεται από την νομοθεσία με την υποχρέωση του κράτους μέλους να μην προβάλλει οιαδήποτε προσκόμματα στην λήψη υπηρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας από άλλο κράτος μέλος (άρθρο 2, §2), θεωρουμένης της ΕΕ ως ενιαίας εσωτερικής αγοράς.

Οι *Ειδικές Αρχές* είναι (α) η αρχή εφαρμογής του δικαίου της χώρας εγκατάστασης του φορέα παροχής υπηρεσιών (άρθρο 2 §1) και (β) η αρχή της ίδιας αναγνώρισης των συμβάσεων που συνάπτονται με ηλεκτρονικά μέσα (άρθρο 8). Αυτή η τελευταία έχει ιδιαίτερη σημασία αφού αποτελεί ίδια και ευθεία νομική αναγνώριση των καλουμένων ηλεκτρονικών συμβάσεων.

Οι *Συγγενείς Αρχές* είναι (α) Η εισαγωγή της διαδικασίας εξωδίκου διακανονισμού διαφορών (άρθρο 16) και (β) Η ενθάρρυνση κατάρτισης κωδίκων δεοντολογίας (άρθρο 15).

6. Παροχή Γενικών Πληροφοριών

Με το άρθρο 4 του π.δ. καθιερώνεται η υποχρέωση του φορέα παροχής υπηρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας, να παρέχει ορισμένες πληροφορίες, που ουσιαστικά αποτελούν την επαγγελματική του ταυτότητα. Η πρόσβαση στις πληροφορίες αυτές πρέπει να είναι εύκολη, άμεση και συνεχής για τον αποδέκτη των υπηρεσιών και εκτός από όσες προβλέπονται στις §§2 και 9 του ν. 2251/1994, πρέπει να αναφέρονται επίσης και (α) η επωνυμία του φορέα, (β) η γεωγραφική διεύθυνση που αυτός είναι εγκατεστημένος, (γ) στοιχεία που να επιτρέπουν την ταχεία επαφή και την άμεση και ουσιαστική επικοινωνία με τον φορέα, περιλαμβανομένης και της ηλεκτρονικής του διεύθυνσης, (δ) τον αριθμό του εμπορικού του μητρώου ή του αριθμού του εγγραφής στο οικείο επιμελητήριο ή οποιοδήποτε άλλο αριθμό που να

βοηθά την αναγνώρισή του, (ε) τα στοιχεία της εποπτεύουσας αρχής, στην περίπτωση που η δραστηριότητά του έχει τεθεί υπό καθορισμένη έγκριση, (στ) για τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα απαιτείται η αναγραφή της επαγγελματικής ένωσης που είναι εγγεγραμμένος ο φορέας, τον τίτλο και το κράτος που του τον χορήγησε, την μνεία των επαγγελματικών κανόνων που ισχύουν στο κράτος εγκατάστασης και (ζ) τον αριθμό αναγνώρισης, αν ο φορέας υπόκειται σε ΦΠΑ. Τέλος, αν οι υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας αναφέρονται σε τιμές, αυτές πρέπει να αναγράφονται με σαφήνεια και ακρίβεια και να αναγράφουν και τον φόρο προστιθεμένης αξίας, καθώς και τα έξοδα αποστολής.

7. Οι εμπορικές Επικοινωνίες

Εμπορικές επικοινωνίες είναι όλες οι μορφές επικοινωνίας που αποσκοπούν να προωθήσουν, άμεσα ή έμμεσα, αγαθά, υπηρεσίες ή την εικόνα μιας επιχείρησης, ενός οργανισμού ή ενός προσώπου που ασκεί εμπορική, βιομηχανική ή βιοτεχνική δραστηριότητα ή νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα. Το π.δ. αναφέρεται στις εμπορικές επικοινωνίες στα άρθρα 5 και 6. Το άρθρο 5 προβλέπει τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι εμπορικές επικοινωνίες που συνιστούν υπηρεσία της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Έτσι, στην περίπτωση αυτή η επικοινωνία πρέπει να είναι αναγνωρίσιμη, όπως και το φυσικό και νομικό πρόσωπο για λογαριασμό του οποίου γίνεται αυτή. Το ίδιο αναγνωρίσιμες πρέπει να είναι και οι εκπτώσεις, τα πριμ και τα δώρα, καθώς και οι όροι και οι προϋποθέσεις που αυτά παρουσιάζονται. Την αυτή σαφήνεια και ακρίβεια πρέπει να έχουν οι διαφημιστικοί διαγωνισμοί ή παιχνίδια, όπως σαφείς και ακριβείς πρέπει να είναι και οι όροι που αυτοί παρουσιάζονται στον αποδέκτη.

Το άρθρο 6 του π.δ. προβλέπει τα σχετικά με τις μη ζητηθείσες εμπορικές επικοινωνίες. Η μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία

νά μέσω δ ταχυδρομικό διαφημιστικό στο όνομα το οποίο παρέχεται την συγκομμένων κάπο στον οποίο κάποια στιγμή. Μεταξύ των διεθνώς, μέρη περίπλοκα δηλαδή το παραγορεύεται τηθεισών εμπιστοσύνη ο ενδιαφέροντα το αντίθετο πρέπει να εκλήθη για ένα επικοινωνίας, ραλαβή. Το στο άρθρο 7 την ύπαρξη φορείς παροχών δραστηρικών επικοινωνιομείου, τηρούν τα μη μπορούν να επα που επιλέγεται τέτοιες εμπορ

8. Ηλεκτρονικ

Με το άρθρο κατάρτιση συμβα. Πρόκειται από την Οδηγία αυτόνομη νομοσέων αυτών. Η σύμβαση που σασα. Με άλλα λέταρτίζεται στον κνύεται μόνο Κατά ρητή διαταπ.δ., εξαιρούνται τάρτισης συμβέ

τα στοιχεία περίπτωση θεί υπό κα- νομοθετικώς ιτείται η α- ένωσης που τον τίτλο και ε, την μνεία που ισχύουν ζ) τον αριθ- υπόκειται σε 15 Κοινωνίας σε τιμές, αυ- σαφήνεια ουν και τον ως και τα έ-

ναι όλες οι σκοπούν να αγαθά, υπη- ίρησης, ενός που ασκεί ε- νική δραστη- ωμένο επάγ- εμπορικές ε- . Το άρθρο 5 ου πρέπει να νίες που συ- ίας της Πλη- ση αυτή ή ε- ναγνωρίσιμη, πρόσωπο για ι αυτή. Το ί- είναι και οι α, καθώς και του αυτά πα- ρεια και ακρί- μιστικοί δια- ιαφείς και α- ροι που αυτοί ι- έπει τα σχετι- ρικές επικοι- κή επικοινων-

νία μέσω διαδικτύου, λειτουργεί σαν ένας ταχυδρομικός βομβαρδισμός (spamming) από διαφημιστικά έντυπα, αποστέλλόμενα στο όνομα του παραλήπτη, τα στοιχεία του οποίου παρέδωσε με ομαδικό «πακέτο», χω- ρίς την συγκατάθεση του ή των ενδιαφερο- μένων κάποια επιχείρηση ή οργανισμός, στον οποίο ο παραλήπτης τα εμπιστεύθηκε κάποια στιγμή για εντελώς άλλο λόγο ή αι- τία. Μεταξύ των δύο συστημάτων που ισχύ- ουν διεθνώς, το π.δ. υιοθετεί στην προκει- μένη περίπτωση το σύστημα της Οδηγίας, δηλαδή το *opt-out*, σύμφωνα με το οποίο α- παγορεύεται η αποστολή μηνυμάτων μη ζη- τηθεισών εμπορικών επικοινωνιών, μόνο ό- ταν ο ενδιαφερόμενος δεν έχει δηλώσει ρη- τά το αντίθετο. Δηλαδή, ο ενδιαφερόμενος πρέπει να εκφράσει την αρνητική του βού- ληση για ένα συγκεκριμένο είδος εμπορικής επικοινωνίας, του οποίου αρνείται την πα- ραλαβή. Το σύστημα αυτό υιοθετήθηκε από το άρθρο 7 της Οδηγίας σε συνδυασμό με την ύπαρξη μητρώων «επιλογών», που οι φορείς παροχής υπηρεσιών που αναλαμβάνουν δραστηριότητες μη ζητηθεισών εμπο- ρικών επικοινωνιών μέσω ηλεκτρονικού τα- χυδρομείου, συμβουλευούνται τακτικά και τηρούν τα μητρώα «επιλογών», στα οποία μπορούν να εγγράφονται τα φυσικά πρόσω- πα που επιλέγουν, ώστε να μην λαμβάνουν τέτοιες εμπορικές επικοινωνίες.

8. Ηλεκτρονικές Συμβάσεις

Με το άρθρο 8 §1 του π.δ. επιτρέπεται η κατάρτιση συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέ- σα. Πρόκειται για ρύθμιση που επιβλήθηκε από την Οδηγία, προκειμένου να υπάρξει αυτόνομη νομική αναγνώριση των συμβά- σεων αυτών. *Ηλεκτρονική σύμβαση είναι η σύμβαση που συνάπτεται με ηλεκτρονικά μέ- σα.* Με άλλα λόγια είναι η σύμβαση που κα- ταρτίζεται στον κυβερνοχώρο και αποδει- κνύεται μόνο με ηλεκτρονικούς παλμούς. Κατά ρητή διατύπωση του άρθρου 8 §2 του π.δ., εξαιρούνται από την δυνατότητα κα- τάρτισης συμβάσεως με ηλεκτρονικά μέσα

οι ακόλουθες συμβάσεις, (α) αυτές που θε- μελιώνουν ή μεταβιβάζουν εμπράγματα δι- καιώματα, (β) όσες απαιτούν εκ του νόμου την προσφυγή σε δικαστήρια, δημόσιες αρ- χές ή επαγγέλματα που ασκούν δημόσια ε- ξουσία και (γ) όσες εμπίπτουν στο οικογε- νειακό ή κληρονομικό δίκαιο. Από την δια- τύπωση του άρθρου προκύπτει ότι ο Έλλη- νας νομοθέτης δεν απέκλεισε από την κα- τάρτιση μέσω ηλεκτρονικών μέσων, τις συμβάσεις εγγυοδοσίας και συναφούς α- σφαλείας από πρόσωπα που επιδιώκουν στόχους μη εντασσομένους στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής τους δραστη- ριότητας, πράγμα που προβλεπόταν σαν δυ- νατότητα εξαίρεσης από το άρθρο 9 §2γ της Οδηγίας.

9. Παραγγελία

Το άρθρο 10 του π.δ. περιέχει την σημα- ντική διάταξη για τον χρόνο κατάρτισης της σύμβασης που συνάπτεται με ηλεκτρονικά μέσα. Η πρόβλεψη του διατάγματος ισχύει στην περίπτωση που δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία μεταξύ των συμβαλλόμενων με- ρών, που δεν είναι καταναλωτές. Δηλαδή στην περίπτωση που το ένα συμβαλλόμενο μέρος είναι ο καταναλωτής υποχρεωτικά ι- σχύουν τα διαλαμβανόμενα στο π.δ., ενώ στην περίπτωση που τα μέρη είναι επιχειρη- ματίες ή επαγγελματίες, τότε έχουν την δυ- νατότητα να προκαθορίσουν τον τρόπο και τον χρόνο ισχύος κατάρτισης της σύμβασης.

Έτσι, η νομοθεσία (άρθρο 10, §1) προ- βλέπει ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών ο- φείλει να αποστείλει αποδεικτικό παραλα- βής της παραγγελίας του αποδέκτη χωρίς περιττή καθυστέρηση και με ηλεκτρονικά μέσα. Η παραγγελία και το αποδεικτικό πα- ραλαβής θεωρείται ότι έχουν παραληφθεί ό- ταν τα μέρη στα οποία απευθύνονται (η πα- ραγγελία και το αποδεικτικό παραλαβής) έ- χουν πρόσβαση σ' αυτά. Αυτό το τελευταίο διασφαλίζει το μέρος που τελικά πρέπει να προβεί στην αποδοχή της πρότασης, ήτοι στο τελικό μέρος της κατάρτισης της σύμ-

βασης, και το προφυλάσσει από οιοδήποτε τεχνητό ή τεχνικό εμπόδιο θα μπορούσε να αλλοιώσει σε βάρος του, τα συμβατικά του δικαιώματα και ειδικότερα και ιδιαίτερα την έκφραση της δήλωσης βουλήσεώς του. Παράλληλα, ο φορέας παροχής των υπηρεσιών είναι υποχρεωμένος να θέτει στην διάθεση του αποδέκτη της υπηρεσίας κατάλληλα, αποτελεσματικά και προσιτά μέσα που θα του επιτρέψουν να επισημάνει και να διορθώσει τα λάθη του κατά τον ηλεκτρονικό χειρισμό, πριν την ανάθεση της παραγγελίας. Οι ρυθμίσεις αυτές δεν εφαρμόζονται στην περίπτωση που η ηλεκτρονική σύμβαση έχει συναφθεί αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή μέσω άλλου ισοδύναμου μέσου ατομικής επικοινωνίας (§2 του άρθρου 10).

Πριν την ανάθεση της παραγγελίας, δηλαδή πριν από την έναρξη της διαδικασίας σύναψης της ηλεκτρονικής σύμβασης, και φυσικά αν τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν είναι καταναλωτές δεν έχουν συμφωνήσει διαφορετικά, ο φορέας παροχής υπηρεσιών είναι υποχρεωμένος, εκτός από τις γενικές πληροφορίες που πρέπει να παρέχει, να παρέχει επίσης τις ακόλουθες επιπρόσθετες πληροφορίες που αφορούν στην τεχνική προδικασία σύναψης της σύμβασης (άρθρο 9). Έτσι, πρέπει να πληροφορεί εκ των προτέρων τον αποδέκτη για τα τεχνικά στάδια που θα προηγηθούν της σύναψης της σύμβασης, την τυχόν αρχειοθέτηση ή μη της σύμβασης και την δυνατότητα πρόσβασης του αποδέκτη ή τρίτου στην αρχειοθέτηση αυτή, τα τεχνικά μέσα που έχει στην διάθεσή του ο αποδέκτης προκειμένου να εντοπίσει και διορθώσει τα σφάλματα που τυχόν θα προκύψουν από τον ηλεκτρονικό χειρισμό πριν την ανάθεση της παραγγελίας, τις γλώσσες στις οποίες πρόκειται να συναφθεί η σύμβαση, καθώς και τους κώδικες δεοντολογίας, στους οποίους υπόκειται ο φορέας παροχής, με τις τεχνικές οδηγίες, δυνάμει των οποίων ο αποδέκτης μπορεί να έχει πρόσβαση σ' αυτούς. Παράλληλα, πρέπει να υπάρχει η τεχνική δυνατότητα ώστε ο απο-

δέκτης να μπορεί να αποθηκεύει και αναπαράγει τους ατομικούς όρους της σύμβασης καθώς και τους γενικούς όρους των συναλλαγών. Ομοίως, η ρύθμιση αυτή δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις που η σύμβαση καταρτίζεται με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή άλλο ισοδύναμο μέσο ατομικής επικοινωνίας.

10. Η ευθύνη των μεσαζόντων

Τα άρθρα 11-14 προβλέπουν την ευθύνη των μεσαζόντων αναφορικά με την παροχή μιας υπηρεσίας της Κοινωνίας της Πληροφορίας, που συνίσταται σε μετάδοση πληροφοριών. Η εθνική νομοθεσία ακολουθώντας την Οδηγία αναγνωρίζει και ρυθμίζει τρεις τρόπους παροχής τέτοιας υπηρεσίας. Την απλή μετάδοση, την αποθήκευση σε κρυφή μνήμη και την φιλοξενία.

Απλή μετάδοση (mere conduit) είναι η παροχή μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας που συνίσταται στην μετάδοση πληροφοριών που παρέχει ο αποδέκτης της υπηρεσίας σε ένα δίκτυο επικοινωνιών ή στην πρόσβαση στο δίκτυο επικοινωνιών χωρίς κανένα έλεγχο εκ μέρους του παρόχου. Στην περίπτωση αυτή δεν υφίσταται ευθύνη του φορέα-παρόχου, υπό την προϋπόθεση ότι ο φορέας δεν αποτελεί την αφετηρία της μετάδοσης, δεν επιλέγει τον αποδέκτη της μετάδοσης και δεν επιλέγει και δεν τροποποιεί τις μεταδιδόμενες πληροφορίες (άρθρο 11).

Αποθήκευση σε κρυφή μνήμη (caching) είναι παροχή μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, που συνίσταται στην μετάδοση πληροφοριών που παρέχει ένας αποδέκτης υπηρεσίας σε ένα δίκτυο επικοινωνιών. Και στην περίπτωση αυτή η ευθύνη του φορέα είναι νόθα αντικειμενική όσον αφορά στην αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των πληροφοριών, που γίνεται με αποκλειστικό σκοπό να καταστεί αποτελεσματικότερη η μεταγενέστερη μετάδοση των πληροφοριών, προς άλλους αποδέκτες της υπηρεσίας, υπό τον όρο ότι φο-

ρέας της παρφορίες, τηρεί τους κανόνες των πληροφοριών κατά ευρέως χρησιμοποιούνται δίνει την νόμιμα αναγνωρίζεται από τον κλάδο δεδομένα σχε των πληροφοροκειμένου να αποθήκευσε ή σ' αυτές αδύναμα πληροφορίες έμειο του δικτύου χικά ή η πρόσβαση στη αδύνατη ή αρχή διέταξε τριών, ή απαγόρευ (άρθρο 12).

Φιλοξενία (hosting) είναι υπηρεσίας της που συνίσταται ριών παρεχομένης. Η ευθύνη τις πληροφορίες από αίτηση του ο φορέας της πίζει πραγματικά δραστηριότητα ό,τι αφορά στις γνωρίζει τα γεγονότα τις οποίες προκρίστη ή πληρεαντιληφθεί τα πληροφορίες ή πρόσβαση σ' αυ
Η νομοθεσία παροχής υπηρεσιών πληροφοριών κεύουν, ούτε τοι παρανόμων δραστηριότητας εν μέσω του έχουν υποχρέωση φέροντος, να ενχές για τυχόν χο

ι αναπα-
ξ σύμβα-
των συ-
τή δεν ε-
η σύμβα-
ταχυδρο-
ικής επι-

ν ευθύνη
ν παροχή
Πληρο-
οση πλη-
κολουθώ-
ρυθμίζει
πηρεσίας.
κευση σε

) είναι η
ονίας της
μετάδοση
έκτης της
ωνιών ή
ωνωνιών
ου παρό-
υφίσταται
ην προϋ-
την αφε-
τον απο-
λέγει και
πληροφο-

(caching)
κοινωνίας
στην με-
ένας απο-
επικοινων-
η ευθύνη
ή όσον α-
και προ-
ριών, που
καταστεί
ερη μετά-
λους απο-
ο ότι φο-

ρέας της παροχής δεν τροποποιεί τις πληρο-
φορίες, τηρεί τους όρους πρόσβασης, τηρεί
τους κανόνες που αφορούν στην ενημέρωση
των πληροφοριών, οι οποίοι καθορίζονται
κατά ευρέως ανεγνωρισμένο τρόπο και χρη-
σιμοποιούνται από τον κλάδο, δεν παρεμπο-
δίζει την νόμιμη χρήση της τεχνολογίας, που
ανεγνωρίζεται και χρησιμοποιείται ευρέως
από τον κλάδο, προκειμένου να αποκτήσει
δεδομένα σχετικά με την χρησιμοποίηση
των πληροφοριών και ενεργεί αμέσως προ-
κειμένου να αποσύρει τις πληροφορίες που
αποθήκευσε ή να καταστήσει την πρόσβαση
σ' αυτές αδύνατη, μόλις αντιληφθεί ότι οι
πληροφορίες έχουν αποσυρθεί από το ση-
μείο του δικτύου, στο οποίο βρίσκονταν αρ-
χικά ή η πρόσβαση στις πληροφορίες κατέ-
στη αδύνατη ή μια δικαστική ή διοικητική
αρχή διέταξε την απόσυρση των πληροφο-
ριών, ή απαγόρευσε την πρόσβαση σ' αυτές
(άρθρο 12).

Φιλοξενία (hosting) είναι η παροχή μιας
υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας
που συνίσταται στην αποθήκευση πληροφο-
ριών παρεχομένων από έναν αποδέκτη υπη-
ρεσίας. Η ευθύνη του φορέα δεν υπάρχει για
τις πληροφορίες που αποθηκεύονται μετά
από αίτηση του αποδέκτη της υπηρεσίας αν
ο φορέας της παροχής υπηρεσίας δεν γνωρίζ-
ει πραγματικά ότι πρόκειται για παράνομη
δραστηριότητα ή πληροφορία και ότι, σε
ό,τι αφορά στις αξιώσεις αποζημιώσεως, δεν
γνωρίζει τα γεγονότα ή τις περιστάσεις από
τις οποίες προκύπτει η παράνομη δραστη-
ριότητα ή πληροφορία, ή αν ο φορέας μόλις
αντιληφθεί τα ανωτέρω αποσύρει ταχέως τις
πληροφορίες ή καταστήσει αδύνατη την
πρόσβαση σ' αυτές (άρθρο 13).

Η νομοθεσία δεν επιβάλλει στους φορείς
παροχής υπηρεσιών την υποχρέωση ελέγχου
των πληροφοριών που μεταδίδουν ή αποθη-
κεύουν, ούτε τους μεταβάλλει σε ερευνητές
παράνομων δραστηριοτήτων που διενεργού-
νται μέσω του διαδικτύου. Όμως, αυτοί έ-
χουν υποχρέωση, χάριν του δημοσίου συμ-
φέροντος, να ενημερώνουν αμέσως τις αρ-
χές για τυχόν χορήγηση παράνομων πληρο-

φοριών ή διενέργεια παράνομων δραστηριο-
τήτων. Φυσικά, όλα τα ανωτέρω πρέπει να
συμβαίνουν χωρίς να παραβιάζονται οι δια-
τάξεις περί προστασίας του απορρήτου και
των προσωπικών δεδομένων. Τέλος, οι φο-
ρείς παροχής είναι υποχρεωμένοι να διευ-
κολύνουν τις αρχές, όταν αυτές τους ζητούν
να εντοπίσουν τους αποδέκτες των υπηρε-
σιών τους, που έχουν προβεί σε παράνομες
δραστηριότητες.

11. Εφαρμογή

11.1 Κώδικες Δεοντολογίας

Με το άρθρο 15 του π.δ., ενθαρρύνονται
οι ενδιαφερόμενες ενώσεις επαγγελματιών
και καταναλωτών να καταρτίζουν Κώδικες
Δεοντολογίας, που ρυθμίζουν τις μεταξύ
τους σχέσεις. Οι Κώδικες αυτοί εγκρίνονται
από τον Υπουργό Ανάπτυξης και δημοσιεύ-
ονται.

11.2. Εξώδικος διακανονισμός διαφορών

Με σχετική ρύθμιση στην Οδηγία και α-
ντίστοιχη πρόβλεψη στο π.δ. (άρθρο 16), ό-
λες οι διαφορές που αναφύονται από τις συ-
ναλλαγές του ηλεκτρονικού εμπορίου εκδι-
κάζονται από τις επιτροπές εξώδικου διακα-
νονισμού διαφορών, που προβλέπονται από
το άρθρο 11 του ν. 2251/1994 «περί φιλικού
διακανονισμού καταναλωτικών διαφορών».
Η ευρωπαϊκή νομοθεσία προβλέπει ότι σε
περιπτώσεις διαφωνίας ενός φορέα παροχής
και ενός αποδέκτη μιας υπηρεσίας της κοι-
νωνίας της πληροφορίας, η νομοθεσία των
κρατών μελών δεν εμποδίζει την χρήση των
υπαρχόντων βάσει του εθνικού δικαίου μη-
χανισμών εξώδικης επίλυσης των διαφορών,
συμπεριλαμβανομένων ηλεκτρονικών μέ-
σων. Πρόκειται για εισαγωγή πρωτοπόρας
διαδικασίας επίλυσης των διαφορών ακόμη
και με ηλεκτρονικά μέσα. Αντίθετα, η ελλη-
νική νομοθεσία δεν εναρμονίζεται με την
διαδικασία αυτή και συνεπώς ελέγχεται η
πλήρης εναρμόνισή της ως προς το σημείο

αυτό, αλλά παραπέμπει σε υπάρχουσα νομοθεσία, αφού το άρθρο 15 του π.δ. δεν κάνει καμιά αναφορά σε δυνατότητα επίλυσης της διαφοράς ακόμη και με ηλεκτρονικά μέσα. Βέβαια πρέπει να γίνει σαφές ότι δεν είναι δυνατή η επίλυση οποιασδήποτε διαφοράς με τον ανωτέρω τρόπο. Έτσι, θεωρούμε ότι δεν είναι δυνατόν να εκδικάζεται από τις ανωτέρω επιτροπές π.χ. διαφορά που έχει σχέση με την ευθύνη του μεσάζοντα, ή την κτήση του domain name ή τα πνευματικά δικαιώματα. Τέτοιου είδους διαφορές είναι φυσικό να εκδικάζονται από τα τακτικά δικαστήρια. Αντίθετα, στις ανωτέρω επιτροπές εισάγονται για επίλυση διαφορές για την ουσία των συναλλαγών, την ποιότητα των αγαθών ή υπηρεσιών, τις εγγυήσεις κλπ.

11.3. Μέσα έννομης προστασίας

Με την διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων προστατεύεται προσωρινά κάθε προσβαλλόμενο δικαίωμα προερχόμενο από οποιαδήποτε υπηρεσία της Κοινωνίας της Πληροφορίας (άρθρο 17). Η συντηρητική κατάσχεση μπορεί να διαταχθεί από το Μονομελές Πρωτοδικείο, ιδιαίτερα των αντικειμένων κατοχής του καθ' ου ή τρίτου, που αποτελούν μέσο τέλεσης ή προϊόν απόδειξης της προσβολής του δικαιώματος. Στην περίπτωση αυτή ο Δικαστής υποχρεούται να χορηγήσει προσωρινή διαταγή.

11.4. Κυρώσεις

Στις περιπτώσεις παραβίασεως των διατάξεων της προκειμένης νομοθεσίας, το π.δ. στο άρθρο 19 προβλέπει την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων της §3 του άρθρου 14 του ν. 2251/1994, καθώς και την εφαρμογή των διατάξεων του αγορανομικού κώδικα.

12. Συμπεράσματα-Παρατηρήσεις

Όπως προαναφέρθηκε η ευρωπαϊκή νο-

μοθεσία για την ρύθμιση των θεμάτων του ηλεκτρονικού εμπορίου, όπως διατυπώθηκε από την Οδηγία 2000/31, έθεσε το πλαίσιο και τις αρχές στις οποίες πρέπει να κινηθούν οι εθνικές νομοθεσίες. Η Ελληνική νομοθεσία όπως εκφράστηκε από το π.δ. 131/2003, υιοθέτησε όχι μόνο τις προταθείσες αρχές αλλά και το σύνολο του πνεύματος και γράμματος της Οδηγίας. Είναι, όμως, βέβαιο ότι θα χρειασθεί στο εγγύς μέλλον τροποποίηση της νομοθεσίας, αφού οι εξελίξεις στο αντικείμενο θα είναι τέτοιες που πολύ γρήγορα θα ξεπεράσουν το υφιστάμενο νομοθετικό καθεστώς. Τα σημεία που θα απαιτηθεί αργά ή γρήγορα η τροποποίηση εντοπίζονται στο κεφάλαιο των εφαρμογών (άρθρα 15-19), επειδή δεν είναι επαρκείς οι προβλέψεις του εθνικού νομοθέτη, με δεδομένο μάλιστα ότι μέχρι στιγμής στην πράξη ο τρόπος αντιμετώπισης των διαφορών μέσω του φιλικού διακανονισμού, υπό το ισχύον καθεστώς, δεν μπορεί να κριθεί επιτυχής. Εξ άλλου, όπως προαναφέρθηκε, δεν προβλέπεται στο άρθρο 16 του π.δ. η δυνατότητα της επίλυσης των εξωδικαστικών διαφορών με ηλεκτρονικά μέσα, πράγμα που προβλέπεται από την Οδηγία (άρθρο 17, §1). Ένα άλλο σημείο που είναι βέβαιο ότι θα υπάρξει αναθεώρηση του συνόλου της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και προφανώς της εθνικής, είναι το ζήτημα της αντιμετώπισης της μη ζητηθείσης εμπορικής επικοινωνίας, εν όψει και της εναρμόνισης της εθνικής νομοθεσίας στην νέα Οδηγία 2002/58. Το εισαγόμενο από το π.δ. (και την Οδηγία) opt-out σύστημα, συνδυασμένο με το μητρώο επιλογών (άρθρο 6) είναι βέβαιο ότι θα παρουσιάσει προβλήματα τόσο από την πλευρά των φορέων όσο και από την πλευρά των αποδεκτών. Το εισαχθέν σύστημα θεωρούμε ότι από πλευράς εναρμόνισης δεν είναι το αρτιότερο γιατί δεν συνάδει με το σύνολο των αρχών της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Κατ' αρχήν στην πράξη ελέγχεται αν ο φορέας παροχής υπηρεσιών που αναλαμβάνει δραστηριότητες μη ζητηθείσης εμπορικής επικοινωνίας έχει την βούληση και την

τεχνική αρτιότητα αυτά κοινά από τους φορτούν τέτοια όμως πρόβλημα φιλοσοφία τη σημείο αυτό τας μεταξύ τι τρώου επιλογ και κοινοτικά με το ηλεκτρονικές εμπορική Συγκεκριμένα κής Ένωσης την αρχή της αποδέκτη για line (opt-in) της προηγούμενα εμπορικών επι σύστημα «opt- κανόνας σε κ νομική δέσμευ ρωπαϊκής Ένα πρόσφατη Οδηγικές επικοινων θρο 13 (αλλά μένου της), η δεν έχει κατασ σιάζει σαφή αλ ευρωπαϊού νομ in, εισάγοντας μένης συναίνε αρχή αυτή (τη διέπει τις νομο σωπικών δεδο χες για τις τηλε σεις αυτές κατέ

10. Οδηγία ποι

τεχνική αρτιότητα να συμβουλευεται τα μητρώα αυτά και το κυριότερο πόσοι και ποιοί από τους φορείς αυτούς θα θελήσουν να τηρούν τέτοια μητρώα. Το σημαντικότερο, όμως πρόβλημα, προκύπτει από την ίδια την φιλοσοφία της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Στο σημείο αυτό γεννάται ζήτημα ασυμβατότητας μεταξύ της ίδρυσης του ανωτέρω «μητρώου επιλογής» αφ' ενός και των εθνικών και κοινοτικών διατάξεων, που έχουν σχέση με το ηλεκτρονικό εμπόριο και τις ηλεκτρονικές εμπορικές επικοινωνίες αφ' ετέρου. Συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν από καιρού υιοθετήσει την αρχή της προηγούμενης συναίνεσης του αποδέκτη για τις εμπορικές επικοινωνίες online (opt-in) περισσότερο από το σύστημα της προηγούμενης άρνησης στις αποστολές εμπορικών επικοινωνιών (opt-out). Τώρα το σύστημα «opt-in» έχει επιλεγεί σαν κοινός κανόνας σε κοινοτικό επίπεδο και αποτελεί νομική δέσμευση για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με την πολύ πρόσφατη Οδηγία 2002/58 για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες¹⁰. Συγκεκριμένα στο άρθρο 13 (αλλά και στο σύνολο του περιεχομένου της), η Οδηγία 2002/58, που ακόμη δεν έχει καταστεί εθνική νομοθεσία, παρουσιάζει σαφή αλλαγή της νομικής στάσης του ευρωπαϊκού νομοθέτη προς το σύστημα opt-in, εισάγοντας την απαίτηση της προηγούμενης συναίνεσης του χρήστη-πελάτη. Η αρχή αυτή (της προηγούμενης συναίνεσης) διέπει τις νομοθεσίες περί προστασίας προσωπικών δεδομένων αλλά και τις αντίστοιχες για τις τηλεπικοινωνίες. Στις διαπιστώσεις αυτές κατέληξε η ελληνική αρχή προ-

στασίας προσωπικών δεδομένων¹¹, αλλά και η αντίστοιχη ιταλική με ενημερωτική της επιστολή της 28/10-3/11 του 2002. Παράλληλα, η γαλλική αντίστοιχη αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων στα πλαίσια της καταπολέμησης του spamming, συνέστησε ηλεκτρονικό «κυτίο anti-spam», στο οποίο οι χρήστες μπορούν να αποστέλλουν τις αποστελλόμενες σ' αυτούς μη ζητηθείσες εμπορικές επικοινωνίες. Στην συνέχεια, η αρχή προβαίνει σε αναλύσεις των μηνυμάτων (π.χ. γεωγραφική προέλευση, φύση μηνυμάτων κλπ.) και αν είναι δυνατόν αντίχρευση των αποστολέων, προκειμένου να ληφθούν τα κατάλληλα δικαστικά μέτρα, όπου διαπιστώνεται παράβαση της νομοθεσίας. Είναι φανερό ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία λαμβάνει σοβαρά υπόψη της τα τεχνικά προβλήματα που προκύπτουν στους χρήστες από τις μη ζητηθείσες ηλεκτρονικές επικοινωνίες σε συνδυασμό πάντα με την προστασία του απορρήτου των προσωπικών δεδομένων.

Πάντως, ανεξάρτητα από τα αναφερόμενα ζητήματα, πράγμα φυσικό για ένα τόσο νέο θεσμό, το σημαντικό στοιχείο είναι ότι η χώρα μας έσπευσε να εναρμονίσει την νομοθεσία της στον τομέα αυτό με σχετική ταχύτητα και επιμέλεια, διευκολύνοντας έτσι όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες. Η θέσπιση ρυθμιστικών κανόνων σ' ένα παγκόσμιο ιστό με διαφορές νοοτροπίας, γλώσσας, πολιτισμού και αισθήματος νομικής ευθύνης, είναι από την φύση του μια εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση. Είναι, όμως, παρήγορο ότι στην εσωτερική αγορά των ευρωπαϊκών κρατών τίθενται οι πρώτοι κανόνες.

10. Οδηγία που αντικατέστησε την 1997/66.

11. Στην ετήσια έκθεσή της για το 2002, σ. 57.

